

กัมปิณญาพื้นบ้าน

■ ชัชวาลย์ ทองดีเลิศ

kam_chatchawan@hotmail.com

สืบสายลายเซิง

ผู้คนกร่นกันอ้ออิงว่าการศึกษาทำให้เด็กไทยเหยียบซีโก้ไม่พอ ทำอะไรไม่เป็น ได้แต่ท่องจำ คิด ๆ เขียน ๆ บ้างก็ว่า แข่งขันกันแรงเด็ก อัดฉัดเด็กจนไอคิวทะลุเพดาน แต่พื้นฐานด้านอีคิวอ่อนไปอีก จนกระทั่งรัฐต้องเร่งให้มีการปฏิรูปการศึกษากันอย่างขนานใหญ่ ต่อไปต้องชายด์เซิงเตอร์อาเด็กเป็นศูนย์กลาง ต้องทำให้เด็กกึ่งเก่ง ดี และมีความสุข ต้องเน้นให้เด็กได้เรียนรู้เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษา ทำเอาครูหัวปั่น ผู้ปกครองก็ตามกันไม่ทัน

เอ...เราอยากปฏิรูปการศึกษาให้เด็กไทยมีคุณภาพ ที่จะช่วยพัฒนาบ้านเมืองให้ยั่งยืนสถาพรในอนาคต ดูไป ดูมาเราก็ยังเดินตามกันคนอื่นหรือเดินวนไปวนมาอยู่ที่

เมื่อต้นเดือนมิถุนายนนี้เอง ผมได้ไปร่วมพิธีขึ้น ขอบขันชั้นสืบสายลายเซิง ผมว่าเป็นการสืบทอดองค์ความรู้แบบเดิมของล้านนาที่มีความน่าสนใจมาก แต่ในระบบการศึกษาของเราไม่เคยพูดถึงเลยก็ว่าได้

ผ่านประตูวัดเข้าไปมองเห็นพระพุทธรูปปางสมาธิ สามองค์ตั้งเด่นอยู่ใต้ร่มต้นโพธิ์ใหญ่ในวัดเมืองสาทรหลวง ด้านหน้ามีรูปผู้เฒ่าผู้แก่สองท่านและรูปปั้นสีทองวางไว้

ชั้นแดงขอบลายสีด้าใส่หมาก พลู บูหรี เมียงตั้งเด่น ชั้น น้ำมันส้มป่อยตั้งอยู่ข้าง ๆ ดอกบัวปักในแจกัน กล้วย เครือใหญ่วางตั้งไว้ มีดดาบ หอกยาว ไม้กระบอง วาง กองอยู่บนโต๊ะตัวดำ กลอง ฉาบ พ้อง วางกองอยู่อีกด้าน ดอกมะลิร้อยเป็นพวงประดับห้อยไว้ทั่ว ได้กลิ่นหอมกรุ่น บนแท่นรอบต้นโพธิ์ยามนี้ดูขรึมขลัง

ท่านพระครูรัตนชัยธรรม เจ้าอาวาสวัดเมืองสาทรหลวง จ.เชียงใหม่ พร้อมด้วย อ.สนั่น ธรรมธิ จากสำนัก ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ นั่งอยู่บน แท่น ผู้อาวุโสกลุ่มใหญ่นั่งอยู่ในเต็นท์ด้านข้าง คนหนุ่ม

คนสาวนั่งบนเสื่อแดงผืนยาวที่อยู่
ด้านหน้า ด้านหลังมีเก้าอี้สำหรับผู้มา
ร่วมงานขึ้นขอบขึ้นชั้นสิบสายลายเชิง
มีโต๊ะสำหรับผู้ที่ต้องการสมัครเป็นลูกศิษย์
ลายเชิงเป็นศิลปะการป้องกัน
ตัวของผู้ชายล้านนา มีความงดงามใน
ถ่วงท่าลีลาอ่อนช้อยผสมผสานกับท่วงท่า
แข็งแกร่ง ทะมัดทะแมงของร่างกาย

อ.สนั่น ธรรมธิ ลูกศิษย์เอกพ่อ
ครูหล้าที่ได้สืบทอดลายเชิงมาได้อธิบาย
รูปที่วางตั้งอยู่ให้ผู้มาร่วมฟัง รูปใหญ่
เป็นรูปพ่อครูปวน คำมาแดง ที่ชาวบ้านรู้จักในฉายา
'ปวนเชิง' และรูปพ่อครูคำสุข ช่างสาน หรือที่เรียกกันว่า
พ่อครูหล้า ผู้สืบทอดวิชาจากพ่อครูปวนมาอีกทอดหนึ่ง
อ.สนั่นเองก็ได้สืบทอดลายเชิงจากพ่อครูหล้า ต่อมาก็ธนะชัย
มณีวรรณ หรือครูแสบ นอกจากนั้นก็ยังมีลูกศิษย์ลูกหา
พ่อครูหล้าอีกหลายต่อหลายคน

เสียงสวด ไธ เอ็นหวานของอาจารย์วิลักษณ์ ศรีป่า-
ช่าง กวีเอกแห่งล้านนาที่ปรึกษากลุ่มสายเมือง อี้อะโลง
อัญเชิญเทพดาทั้งหลายมารับรู้พิธีขึ้นขอบขึ้นชั้นในวันนี้
ครูแสบจุดธูปเทียน ลูกศิษย์ใหม่ทุกคนพนมมือ
ศิษย์เอกของพ่อครูหล้า อ. สนั่นเริ่มกล่าวคำไหว้ครูทั้งครูเก่า
ครูปาย ครูตาย ครูยัง ศิษย์ทุกคนสงบนิ่งตั้งจิตมั่นที่จะ
สืบลายลายเชิง

ในตอนท้าย ครูแสบยกขันน้ำขมน้ำสมป่อยที่เสก
แล้วให้ อ.วิลักษณ์ถือดอกไม้มหอมจุ่มจมน้ประพรม

อ.วิลักษณ์ ศรีป่าช่าง ที่ปรึกษากลุ่มสายเมือง
ประพรมน้ำสมป่อยให้แก่ผู้สืบลายลายเชิง

อ.สนั่น ธรรมธิ ศิษย์พ่อครูหล้า กำลังประกอบพิธี

ครูบอย กลุ่มสายเมืองตึกลองปู่

ให้แก่ลูกศิษย์ที่มาร่วมสืบลายลายเชิง ให้มีจิตเที่ยงมั่น
ว่าเรียนกันให้สำเร็จ มีพลังอันแข็งแกร่ง ไร้โรคภัยพยาธิชมา
อายุยืนยาวทุกผู้ทุกคนเนื้อ

เป็นอันเสร็จพิธีไหว้ครู เพื่อเป็นการบูชาครูแสบ
ออกมาวาดลวดลายเชิงให้กับศิษย์ที่กำลังใจจดจ่อรอ
สืบลายลายเชิง

การเยื้องย่างเท้าตามขุม แต่ละก้าวมันคง
ขยับมือวาดวง ไค้งไหวออกไปพร้อมจิ้งหะเท้าที่
ก้าวออก ก้าวเท้ากลับขยับมือตาม มือเท้าผสม
สอดรับกันเป็นหนึ่งเดียว สายตาจ้องเขม็งเล็งไป
ข้างหน้าเหมือนมีใบหน้าคู่ต่อสู้อยู่ข้างหน้า

เฝียะ ฝะ เฝียะเสียงฝ่ามือกระทบเท้าดัง
เหมือนเสียงประทัดหลายดอกถูกจุด จึงเรียกลายเชิง
นี้ว่าตบมะผาบ

อ.ลิปิกกร มาแก้ว ศิลปินล้านนาที่ปรึกษา
กลุ่มสายเมืองอีกท่านวันนี้เปลี่ยนจากการจับพู่กันมา

ลีลาท่าทางทำลายเชิงของครูแสบ

ของพ่อครูไปพร้อม ๆ กับ
เรียนรู้เรื่องลายเชิง

เมื่อครูแสบจะมีการ
สืบทอดลายเชิงให้กับลูกศิษย์
ต่อไป ก็จะต้องมีพิธีขึ้นขอบ
ขึ้นชั้นครู ซึ่งมีทั้งพ่อครูปวง
คำมาแดง พ่อครูคำสุข ช่างसान
อ.สนั่น ธรรมธิ ศิษย์ที่แสบครู
แสบ ในคำไหว้ครูนั้นมีการเอ่ย
ถึงครูคนแรกที่ถ่ายทอดวิชา
ครูที่สืบทอดมาจนถึงคนสุดท้าย

กำลังดัดดาวยืดโอไมยอมพลาดทุกอย่างก้าว

สมบูรณ กาวิชัย ครูบอยประธานกลุ่มลายเมือง
ดึกลองปู่เจ้ เข้ากับจังหวัดฉะเชิงชอง ฉาบที่สมาชิกกลุ่มกำลังให้
ครูแสบอย่างขุม ออกลวดลายเชิงอย่างเร็วใจ

เสียงฆ้อง กลองนั้นเร้าใจให้ศิษย์มีครูทั้งหลายนั้น
ครูชั้น ยังไม่ทันที่ครูแสบจะหยุด หนุ่ยกับโอก็ลงสู่ลาน
ขยับโยกแขนขาอ่อนพลิ้ว แข็งแกร่งแห่งลายเชิง

ผมแอบเห็นรอยยิ้มของ อ.มาลา คำจันทร์ ขณะที่
ยืนชื่นชมเยาวชนที่มีใจสืบทอด

ครูแสบเชิญชวนลูกศิษย์เข้ามานั่งเกาะกลุ่มพูดคุย
นัดแนะชั้นตอนที่จะได้รำเรียน ผูกฝนลายเชิงกัน ทั้ง
ลายเชิงมือเปล่า ลายเชิงดาบ ตบมะผาบ ลายเชิงไม้ค้อน
(ไม้กระบอง) ค่อย ๆ ถ่ายทอดไป

"สมัยผมอายุ 13-14 ปี ผมรู้ว่าพ่อครูหล้า เก่ง
เรื่องเชิง อยู่บ้านแม่คือ อ.ตอยสะเกิด โนน ผมอยู่บ้านป็น
อ.สันกำแพง ซึ่งจักรยานไปกับเพื่อน ๆ ไปขอเป็นลูกศิษย์
เรียนลายเชิง ทุกวันเสาร์-อาทิตย์ และวันธรรมดาตอนเย็น
ซึ่งจักรยานไปกลับก็ 15-16 กิโลเมตร"

"ไม่ใช่ไปเรียนลายเชิงอย่างเดียว พ่อครูทำอะไรก็
ช่วยทำทุกอย่าง หน้าโกนา ด่านาก็ช่วยพ่อครูโกนา ด่านา
หน้าเกี่ยวข้าวก็ช่วยเกี่ยวข้าว ดักน้ำล้างถ้วยล้างจาน ทำ
ทุกอย่างที่พ่อครูทำ พ่อครูก็จะสอนทีละแม่สองแม่ ทีละท่า
สองท่า จนกระทั่งครบ เรียนกับพ่อครูหล้าต่อเนื่องอยู่ 2 ปี
เต็ม จากนั้นก็ไปบ้างเป็นช่วง ๆ รวมแล้วก็ประมาณ 5 ปี"
ครูแสบเล่าให้ฟังถึงการสืบทอดลายเชิงจากพ่อครูหล้า ที่
ต้องเรียนรู้การดำเนินชีวิตที่เรียบง่ายและการพึ่งตัวเอง

ทั้งครูที่ตายแล้วและครูที่ยังมีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน

เป็นการแสดงความเคารพตั้งแต่ครูรุ่นแรกสืบทอด
กันจนถึงรุ่นสุดท้ายว่ากันเถาะ

ผมไม่ทราบเหมือนกันว่าเด็ก ๆ มีความเคารพที่มี
ต่อครูในปัจจุบันแค่ไหน อย่างไร

ด้วยการสืบทอดครูมาเป็นรุ่น ๆ นี้เองทำให้องค์
ความรู้ของท้องถิ่นจึงมีพลังในการสืบทอดจนมาให้นักรุ่น
ปัจจุบันได้สืบทอดต่อ

ทั้งที่กระแสการเปลี่ยนแปลงสู่ความทันสมัยนั้นแรง
เหลือเกินและระบบการศึกษาที่ไม่ได้บรรจุไว้ในหลักสูตร
เลยแม้แต่หน่อย

เท่าที่ผมรู้ขณะนี้พ่อครู แม่ครู ที่กำลังสืบทอด
องค์ความรู้ ภูมิปัญญาไทยกระจายอยู่ทั่วทุกภูมิภาค
สายธารแห่งการปฏิรูปการศึกษาของไทย น่าจะไหล
รวมกับสายธารแห่งปัญญาอันหลากหลายที่ฝังรากหยั่งลึก
มาอย่างยาวนานในสังคมไทย

กระแสน้ำแห่งการปฏิรูปการศึกษาจะได้สร้างความ
ชุ่มชื้นให้เมล็ดพันธุ์อันหลากหลายได้หยั่งรากงอกงามเติบโต
ใหญ่ขยายพันธุ์ทั่วผืนดิน

ท่านใดสนใจการสืบทอดลายเชิง ทั้งการ
สืบทอดลายเชิง ที่เหมาะกับกลุ่มเยาวชน และการ
สืบทอดลายเชิงเพื่อสุขภาพ เหมาะสำหรับผู้สูงอายุ
ติดต่อสมัครได้ที่ กลุ่มลายเมืองและวัดเมืองสาทรหลวง
ต.หนองหอย จ.เชียงใหม่ โทร (053) 802-880